

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการรับรู้ประโยชน์จากละครโทรทัศน์ของผู้หญิงในกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีประชากรเป็นเพศหญิงที่พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 2,820,650 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 323 คน ซึ่งเป็นผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง 18-49 ปี ซึ่งจากงานวิจัย (Muriel 1983 : 122) พบว่าเป็นกลุ่มที่ชื่นชอบในการชมละครโทรทัศน์กลุ่มใหญ่ที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การแจกแจงความถี่ โดยเสนอตารางแสดงจำนวนร้อยละและค่าเฉลี่ยเพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา และการทดสอบสมมติฐานในการวิจัย ทำโดยการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และการทดสอบสมมติฐาน โดยการหาค่าถดถอยพหุคูณของตัวแปรที่ใช้ร่วมกันอธิบายความพึงพอใจและการรับรู้ประโยชน์จากการชมละครโทรทัศน์ (Multiple Regression Analysis) ซึ่งช่วยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ลักษณะทั่วไปของผู้ชมหญิง

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ชมหญิงมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 28 ปี โดยส่วนใหญ่เกือบครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง มีอายุระหว่าง 18-25 ปี ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ชมหญิงส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในช่วงเริ่มต้นของการทำงาน โดยมีระดับการศึกษาในชั้นมัธยมศึกษา ปวช./ปวท. มากเกือบครึ่งหนึ่ง และมีระดับการศึกษาในชั้นปริญญาตรี หรือสูงกว่าปริญญาตรีในระดับรองลงมา ผู้ชมหญิงส่วนใหญ่คือเกือบครึ่งหนึ่ง เป็นผู้ที่มิภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคืออาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ และนักศึกษา ซึ่งมีระดับรายได้ส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งหนึ่ง อยู่ในช่วง 3,001-10,000 บาท และผู้ชมหญิงส่วนใหญ่ยังเป็นโสดอยู่มากกว่าครึ่งหนึ่ง

2. พฤติกรรมการรับชมละครโทรทัศน์ของผู้หญิงในกรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ชมหญิงสามในสี่ของทั้งหมดเปิดรับชมละครโทรทัศน์ในช่วงเวลา 20.30-23.00 น. และมากกว่าครึ่งหนึ่งมีการเปิดรับชมละครโทรทัศน์มากกว่า 5 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยที่ไม่มีผู้ชมหญิงคนใดที่เปิดรับชมละครโทรทัศน์เพียง 1 ครั้งต่อเดือน โดยอาจกล่าวได้ว่า ผู้ชมหญิงทุกคนเป็นผู้ชมละคร และสามในสี่ของผู้ชมหญิงมีระยะเวลาในการชมละครโทรทัศน์ที่มากกว่า 1-3 ชั่วโมงต่อครั้ง โดยผู้ชมหญิงส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดจะเปิดรับชมละครโทรทัศน์ที่บ้าน

สำหรับเหตุผลของการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ของผู้ชมหญิงเป็นไปเพื่อความบันเทิงมากที่สุด รองลงมาคือ เพื่อรับรู้ประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ เพื่อการใช้เวลาว่าง เพื่อรับทราบความเคลื่อนไหวในวงการบันเทิง และเพื่อการสนทนา นอกจากนี้ ยังมีเหตุผลอื่น ๆ ในการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ เช่น ชมเพื่อนำไปใช้ในการทำงาน เพื่อความทันสมัยหรือเพราะว่างจากการทำงาน เป็นกะ ฯลฯ ซึ่งพฤติกรรมการเปิดรับชมละครโทรทัศน์เพื่อความบันเทิง ก็เป็น

บทบาทที่สำคัญของสื่อโทรทัศน์

รูปแบบละครโทรทัศน์ที่ผู้ชมหญิงชอบชมมากที่สุด คือ รูปแบบหลายตอนจบ รองลงมาคือรูปแบบจบในตอน นอกจากนี้ยังมีรูปแบบอื่น ๆ ที่ผู้ชมหญิงชอบชม คือ ละครประจำของแต่ละสถานี ละครหลังข่าว ละครที่ให้สาระและละครทุกรูปแบบ ฯลฯ

เกือบครึ่งหนึ่งของผู้ชมหญิงทั้งหมดชอบชมละครโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาแบบตลกเบาสมองมากที่สุด ความสอดคล้องกับเหตุผลของการเปิดรับชมละครโทรทัศน์เพื่อความบันเทิง ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญของการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ และมีการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาด้านอื่น ๆ บ้างตามลำดับ ซึ่งก็มีผู้ชมหญิงบางคนที่สามารถเปิดรับละครโทรทัศน์ได้ทุกเนื้อหา

สาเหตุของการชมละครโทรทัศน์ของผู้ชมหญิงส่วนใหญ่ชมเพราะมีเนื้อหาดีมากที่สุด รองลงมาคือชื่นชอบตัวนักแสดง การผลิตมีคุณภาพ นักแสดงมีความสามารถ ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีการเปิดรับชมละคร เพราะไม่มีรายการอื่นดู หรือเพราะต้องการพูดคุยกับบุคคลต่าง ๆ หรือเพราะต้องการทราบความเป็นอยู่ของคนสมัยก่อน ฯลฯ

การนำสิ่งที่ได้รับจากละครไปสนทนากับบุคคลต่าง ๆ นั้น พบว่าผู้ชมหญิงมากกว่าสามในสี่นำละครที่เปิดรับชมไปสนทนากับเพื่อน รองลงมาคือครอบครัว และสมาชิกในหอพัก

มีข้อที่น่าสนใจเกิดคือ การนำสิ่งที่ได้รับจากละครไปสนทนากับสมาชิกในหอพักมีผู้ไม่ตอบแบบสอบถามถึงร้อยละ 22.6 โดยอาจเป็นผู้ที่ไม่ได้พักอยู่ที่หอพักจึงไม่ตอบคำถาม ทำให้ค่าเฉลี่ยของการสนทนากับสมาชิกในหอพัก

ค่อนข้างน้อย ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ยรวมได้

พฤติกรรมกาเปิดรับชมละครโทรทัศน์ของผู้ชมหญิง จะมีลักษณะการเปิดรับชมเพื่อความบันเทิงเป็นส่วนใหญ่ เนื้อหาที่เปิดรับก็เป็นทั้งความตลกเบาสมอง และมีการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ในช่วงเวลาหลังข่าวเป็นส่วนใหญ่ โดยมีการนำไปสนทนากันในหมู่เพื่อน เพื่อจะได้ทันสมัย และสามารถรับทราบข่าวสารต่าง ๆ ได้รวดเร็ว จึงมีการเปิดรับสื่อละครโทรทัศน์กันอย่างแพร่หลาย เพื่อการรับรู้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ

3. การรับรู้ประโยชน์จากการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ของผู้ชมหญิงพบว่า

3.1 ในการรับรู้ประโยชน์ด้านคุณลักษณะส่วนตัวของผู้หญิงอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการรับรู้ประโยชน์ด้านคุณลักษณะส่วนตัวในเรื่อง การดำเนินชีวิตมากที่สุด รองลงมา คือ เรื่องการศึกษา การแก้ไขปัญหา การประกอบอาชีพ และเรื่องสุขภาพอนามัย ตามลำดับ

3.2 ในการรับรู้ประโยชน์ด้านชีวิตและครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการรับรู้ประโยชน์ในด้านชีวิตและครอบครัวในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตรมากที่สุด รองลงมาคือ เรื่องความรัก เรื่องการแต่งงาน และเรื่องเพศศึกษา ตามลำดับ

3.3 การรับรู้ประโยชน์ด้านการมีส่วนร่วมในสังคมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการรับรู้ประโยชน์ในการมีส่วนร่วมในสังคมในเรื่องบทบาทและค่านิยมมากที่สุด รองลงมาคือ เรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ เรื่องเหตุการณ์ต่าง ๆ เรื่องการคบค้าสมาคม เรื่องเศรษฐกิจการเมือง ฯลฯ ตามลำดับ ใน

เรื่องของการรับรู้ประโยชน์ด้านการมีส่วนร่วมในสังคมขึ้นกับเนื้อหาในแต่ละช่วงเวลาด้วย ปัจจุบันบทบาทค่านิยมและการอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นที่กล่าวขาน และได้รับความสนใจมากทำให้การรับรู้ประโยชน์ในด้านนี้มีมากตามไปด้วย

การรับรู้ประโยชน์จากการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ของผู้ชมหญิงในด้านคุณลักษณะส่วนตัว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 3.15 รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมในสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.01 และด้านการดำเนินชีวิตและครอบครัว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.93 ซึ่งจะเห็นได้ว่า การรับรู้ประโยชน์ด้านคุณลักษณะส่วนตัวจะเข้าถึงผู้ชมหญิงได้มากกว่าด้านอื่น ๆ เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับตัวบุคคลมากกว่าการรับรู้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ

4. ความพึงพอใจที่ได้รับจากการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ของผู้ชมหญิงพบว่า ความพึงพอใจที่ได้รับจากการเปิดรับชมละครโทรทัศน์เพื่อความเพลิดเพลินบันเทิงอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับเหตุผลของการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ของผู้ชมหญิง รองลงมา คือ มีความพึงพอใจในช่วงเวลาสะดวกและเป็นการพักผ่อน โดยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สำหรับความพึงพอใจที่ได้รับเนื่องจากเป็นกิจวัตรประจำวัน การนำไปใช้ประโยชน์ การหลีกเลี่ยงความเบื่อหน่าย และการแก้ไขปัญหาชีวิต ซึ่งก็มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลางที่ค่อนข้างไปทางมาก

สรุปได้ว่า ผู้ชมหญิงมีความพึงพอใจที่เปิดรับชมละครโทรทัศน์ในเหตุผลต่าง ๆ ค่อนข้างสูง ทั้งนี้เนื่องจากสื่อโทรทัศน์มีบทบาทในการเข้าถึงและถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างค่อนข้างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถสนองความต้องการของกลุ่มผู้รับชมได้มาก และในการเปิดรับสื่อละครโทรทัศน์นั้นก็มียอดประกอบของตัวละคร เนื้อเรื่อง การผลิต การดำเนินเรื่อง ฯลฯ สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ชมได้ค่อนข้างสูง ผลการวิจัยที่ได้จากผู้ชม-

หญิงในเรื่องของความพึงพอใจที่ได้รับโดยรวมก็มีผลอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.54

5. ทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยทางประชากร พฤติกรรมการรับชมละครโทรทัศน์ การรับรู้ประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับจากการชมละครโทรทัศน์ของผู้หญิงมีความสัมพันธ์กัน ผลการทดสอบเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เพียงบางส่วน โดยปัจจัยทางด้านประชากร มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจ อย่างมีนัยสำคัญ ในเรื่องภูมิลาเนาเดิมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาชีพนักศึกษา อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และระดับรายได้

ความพึงพอใจ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับชมละครโทรทัศน์อย่างมีนัยสำคัญ ในเรื่องความบ่อยครั้งและระยะเวลาในการเปิดรับชมกับการนำสิ่งที่ได้รับจากละครโทรทัศน์ไปสนทนากับบุคคลต่าง ๆ โดยมีความสัมพันธ์ทางบวก

ความพึงพอใจ มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ประโยชน์จากการเปิดรับชมละครโทรทัศน์อย่างมีนัยสำคัญ ในเรื่องของการรับรู้ประโยชน์ด้านคุณลักษณะส่วนตัว การรับรู้ประโยชน์ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม และการรับรู้ประโยชน์ด้านการดำรงชีวิตและครอบครัว โดยมีความสัมพันธ์ทางบวก

การรับรู้ประโยชน์จากการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ในด้านคุณลักษณะส่วนตัว มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับพฤติกรรมการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ ในเรื่องความบ่อยครั้งและระยะเวลาในการรับชม การนำสิ่งที่ได้รับจากการชมละครโทรทัศน์ไปสนทนากับบุคคลต่าง ๆ และความพึงพอใจ โดยมี

ความสัมพันธ์ทางบวก

การรับรู้ประโยชน์จากการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ในด้านการดำรงชีวิตและครอบครัว มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับระดับการศึกษา ภูมิ-
 ล่าเนาเดิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถานภาพครอบครัวหย่าร้าง และ
 สถานภาพครอบครัวแยกกันอยู่ พฤติกรรมการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ในเรื่อง
 การนำสิ่งที่ได้จากการชมละครไปสนทนากับบุคคลต่าง ๆ และความพึงพอใจ

การรับรู้ประโยชน์จากการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ในด้านการมีส่วนร่วมในสังคม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับอายุ อาชีพนักศึกษา สถาน-
 ภาพโสด ระดับรายได้ พฤติกรรมการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ในเรื่องการนำ
 สิ่งที่ได้รับจากละครไปสนทนากับบุคคลต่าง ๆ และความพึงพอใจที่ได้รับจากการ
 ชมละคร

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยทางประชากร พฤติกรรมการรับชมละคร
 โทรทัศน์ และการรับรู้ประโยชน์ สามารถร่วมกันอธิบายความพึงพอใจที่ได้รับ
 จากการชมละครโทรทัศน์ของผู้หญิงในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบเป็นไป
 ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เพียงบางส่วน โดยที่ปัจจัยทางประชากรด้านอาชีพรับราช-
 การหรือรัฐวิสาหกิจ พฤติกรรมการเปิดรับชมละครในการนำไปสนทนากับบุคคล
 ต่าง ๆ และการรับรู้ประโยชน์ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม สามารถร่วมกัน
 อธิบายความพึงพอใจที่ได้รับจากการชมละครโทรทัศน์ได้อย่างมีนัยสำคัญ โดย
 สามารถร่วมกันอธิบายได้ในปริมาณร้อยละที่ไม่สูงนัก และเมื่อพิจารณาถึงความ
 สำคัญหรืออธิบายผลของตัวแปรอิสระแต่ละตัว ตัวแปรที่สามารถอธิบายความพึง-
 พอใจได้มากที่สุดคือการรับรู้ประโยชน์ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม รองลงมาคือ
 การสนทนากับบุคคลต่าง ๆ อาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจและการเปิดรับชม
 ละครโทรทัศน์

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยทางประชากร พฤติกรรมการรับชมละครโทรทัศน์ และความพึงพอใจสามารถร่วมกันอธิบายการรับรู้ประโยชน์จากละครโทรทัศน์ของผู้หญิงในกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เพียงบางส่วน โดยที่ความพึงพอใจ พฤติกรรมการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ และการนำเอาสิ่งที่ได้จากการชมละครโทรทัศน์ไปสนทนากับบุคคลต่างๆ สามารถร่วมกันอธิบายการรับรู้ประโยชน์จากละครโทรทัศน์ด้านคุณลักษณะส่วนตัวได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยสามารถร่วมกันอธิบายได้ในปริมาณร้อยละที่ไม่สูงนัก และเมื่อพิจารณาถึงความสำคัญหรืออิทธิพลของตัวแปรอิสระแต่ละตัว ตัวแปรที่สามารถอธิบายการรับรู้ประโยชน์ได้มากที่สุดคือ ความพึงพอใจ รองลงมาคือพฤติกรรมการเปิดรับ และการนำสิ่งที่ได้ไปสนทนากับบุคคลต่าง ๆ

ความพึงพอใจ การมีภูมิลาเนาเดิมที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และการมีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจสามารถร่วมกันอธิบายการรับรู้ประโยชน์จากละครโทรทัศน์ด้านชีวิตและครอบครัวได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยสามารถร่วมกันอธิบายได้ในปริมาณร้อยละซึ่งยังไม่สูงมาก และเมื่อพิจารณาถึงความสำคัญ หรืออิทธิพลของตัวแปรอิสระแต่ละตัว ตัวแปรที่สามารถอธิบายการรับรู้ประโยชน์ได้มากที่สุด คือความพึงพอใจ รองลงมาคือ การมีภูมิลาเนาเดิมที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และการมีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ

ความพึงพอใจ อาชีพนักศึกษา และการนำสิ่งที่ได้จากละครโทรทัศน์ไปสนทนากับบุคคลต่าง ๆ สามารถร่วมกันอธิบายการรับรู้ประโยชน์จากละครโทรทัศน์ด้านการมีส่วนร่วมในสังคมอย่างมีนัยสำคัญ โดยสามารถร่วมกันอธิบายได้ในปริมาณร้อยละซึ่งยังไม่สูงมาก และเมื่อพิจารณาถึงความสำคัญ หรืออิทธิพลของตัวแปรอิสระแต่ละตัวแล้ว ตัวแปรที่สามารถอธิบายการรับรู้ประโยชน์ได้มากที่สุด คือ ความพึงพอใจ รองลงมาคืออาชีพนักศึกษา และการนำสิ่งที่ได้จากละครโทรทัศน์ไปสนทนากับบุคคลต่าง ๆ

อภิปรายผล

1. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางประชากร พฤติกรรม การรับชมละครโทรทัศน์ การรับรู้ประโยชน์ และความพึงพอใจที่ได้รับจากการชมละครโทรทัศน์ของผู้หญิงในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางประชากร ในเรื่องภูมิฐานะเดิม ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การเป็นนักศึกษา การรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ และระดับรายได้มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจที่ได้รับจากการชมละครโทรทัศน์ ซึ่ง Kippax และ Murray (1980 : 335-359) ได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านตัวบุคคลเป็นตัวแปรที่กำหนดพฤติกรรมการใช้สื่อ และการรับรู้คุณประโยชน์ของสื่อ โดยการใช้สื่อและการรับรู้ประโยชน์จะมีผลทำให้เกิดความพึงพอใจที่ได้รับจากการใช้สื่อ และจากการศึกษาของ Toshiko Miyazaki พบว่า ตัวแปรที่เป็นข้อมูลส่วนบุคคล จะมีความสัมพันธ์กับการดูละครโทรทัศน์ ซึ่งจากการศึกษาบุคคลที่มีภูมิฐานะเดิมอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีความพึงพอใจต่อการชมละครโทรทัศน์มาก อันอาจจะเป็นผลเนื่องมาจากสภาพครอบครัวและสังคมที่เกี่ยวข้องไปถึงระดับรายได้ที่ค่อนข้างต่ำ จึงทำให้เกิดความพึงพอใจต่อการเปิดรับชมละครโทรทัศน์มาก ซึ่งผลจากสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะต่ำกว่าภาคอื่นๆ อาจเป็นสาเหตุทำให้เกิดความต้องการผ่อนคลายความตึงเครียดจากสภาพปัญหาหรือการหลีกเลี่ยงสภาพจริงบ้าง นอกจากนี้ การเป็นนักศึกษา เป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้เกิดความพึงพอใจที่ได้รับจากการชมละครโทรทัศน์มาก อาจเป็นเพราะผู้ชมในวัยเรียนเป็นวัยที่สร้างฝันและต้องการเรียนรู้ทุกอย่างในสภาพความเป็นจริง การสร้างคามหวังความฝันในชีวิตจากการชมละครโทรทัศน์ สามารถสนองความต้องการของผู้ที่กำลังอยู่ในวัยนี้ได้พอควร เนื่องจากละครโทรทัศน์ จะมีการนำเสนอเรื่องราวที่มีเนื้อหาสาระประโยชน์ที่สะท้อนภาพของอนาคตของการจะเติบโตต่อไปในอนาคตของผู้ชมวัยศึกษา ซึ่งจะ

เป็นส่วนหนึ่งในสังคมและมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อไป ดังนั้นการใช้สื่อเพื่อสนองความพึงพอใจในการรับรู้ประโยชน์ เพื่อโยงการติดต่อไปสู่ตนเอง ครอบครัว เพื่อนฝูง สังคม ชนบทธรรมนิยม โลกและสิ่งภายนอกอื่น ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบ การอ้างอิงกลุ่มของการใช้สื่อในเรื่องการวัดความต้องการทางด้านจิตใจ และสังคมของมนุษย์ที่ Katz และ Others สร้างขึ้น

ส่วนสาเหตุที่อาชีพรับราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ มีความพึงพอใจที่ได้รับจากละครโทรทัศน์น้อยกว่าอาชีพอื่น น่าจะเป็นเพราะอาชีพรับราชการมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่สามารถเข้ามีส่วนร่วมได้โดยตรง และก่อให้เกิดความพึงพอใจมากกว่าการชมละครโทรทัศน์ เช่น สมาคมแม่บ้าน สโมสรต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ หากมองในลักษณะความสัมพันธ์ของตัวแปรแต่ละตัวที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจแล้ว ผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและอาชีพนักศึกษา ตัวแปรเหล่านี้ยังสะท้อนถึงตัวแปรทางเศรษฐกิจด้วย กล่าวคือล้วนแต่เป็นผู้ที่มีระดับรายได้ค่อนข้างต่ำ จึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เปิดรับสื่อโทรทัศน์มาก ทั้งนี้เพราะโทรทัศน์เป็นสื่อที่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยกว่าสื่ออื่น ๆ เช่น โรงภาพยนตร์ วิดีโอ และเมื่อมีการเปิดรับชมโทรทัศน์มากก็อาจมีผลทำให้เกิดความพึงพอใจมากตามไปด้วย

พฤติกรรมการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจที่ได้รับจากการชมละครโทรทัศน์ โดยผู้ชมที่มีการใช้สื่อหรือมีการเปิดรับชมละครโทรทัศน์มาก และการนำสิ่งที่ได้จากละครไปสนทนากับบุคคลต่าง ๆ ได้มาก จะมีความพึงพอใจมาก อาจมีเหตุผลเนื่องจากการเปิดรับชมและการได้นำไปสนทนาจะเป็นสื่อกลางในการเข้าร่วมกลุ่ม การได้วิพากษ์วิจารณ์บทบาทของตัวละคร การได้อรรถประโยชน์จากการชมละครโทรทัศน์ ฯลฯ เหล่านี้จะ

เป็นการคาดคะเนความพึงพอใจของการเปิดรับสื่อได้ เพื่อสนองความพึงพอใจ เห็นได้ว่าผู้ชมจะเป็นตัวจักรสำคัญในการตัดสินใจรับสื่อ โดยอาศัยพื้นฐานความต้องการของตนเป็นหลัก เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก ซึ่งเป็นลักษณะทางจิตวิทยาที่บุคคลมีความต้องการพื้นฐานในการที่จะสื่อสารกับสังคม ในเรื่องนี้ Palmgreen and Rayburn ได้วิจัยพบว่า บุคคลจะคาดหวังจากการชมโทรทัศน์ ว่ารายการโทรทัศน์จะทำให้ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ การใช้ประโยชน์ในการใช้สื่อสัมพันธ์ ฯลฯ ซึ่งเป็นความคาดหวังความต้องการที่ทำให้เกิดความพึงพอใจจากการเปิดรับละครโทรทัศน์ได้ โดยรพีพร (2529 : 36) ได้กล่าวว่า รายการโทรทัศน์ส่วนใหญ่ ละครโทรทัศน์จะมีอิทธิพลสูงกว่ารายการอื่นของทุกสถานีโทรทัศน์ ประชาชนส่วนใหญ่นิยมดูมากที่สุด

ความพึงพอใจ มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ประโยชน์ในด้านคุณลักษณะส่วนตัว ด้านการมีส่วนร่วมในสังคมและด้านชีวิตและครอบครัว ในการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ ผู้ชมหญิงจะมีความต้องการในเรื่องของการบันเทิงเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด และในขณะเดียวกัน รายการละครโทรทัศน์จะมีการแข่งขันกันสูง โดยพยายามสอดแทรกเนื้อหาสาระในด้านต่าง ๆ มากขึ้น ในด้านเนื้อหา คำพูดของตัวละคร สามารถถ่ายทอดการรับรู้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้มากจึงทำให้เกิดความพึงพอใจมากตามด้วย จะเห็นได้ว่า การสั่งสอนการดำเนินชีวิตในทางธรรมยังนำรูปแบบรายการละครโทรทัศน์เข้ามานำเสนอ ทั้งนี้ เพราะมีการสอดแทรกความบันเทิงในรูปของการรับรู้ประโยชน์ จึงก่อให้เกิดพฤติกรรม的开รับและนำไปสนทนาในหมู่เพื่อน ครอบครัวและสมาชิกในหอพัก ทำให้เกิดการรับรู้ประโยชน์ และความพึงพอใจจากการชมละครโทรทัศน์ได้

การรับรู้ประโยชน์ด้านคุณลักษณะส่วนตัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับชมละครและความพึงพอใจที่ได้รับ โดยผู้ชมละครจะมีพฤติกรรมในการเปิดรับเพื่อนำไปสนทนา หรือใช้เป็นสื่อกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์กับ

กลุ่ม ทำให้เกิดการหล่อหลอมบุคลิกภาพส่วนตัว โดยการวิพากษ์วิจารณ์บทบาทของกันและกันในกลุ่ม ซึ่งในการรับรู้ประโยชน์ด้านคุณลักษณะส่วนตัวนั้นมีลักษณะของการให้ความรู้ในด้านสุขภาพ การประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต จึงทำให้การเปิดรับละครโทรทัศน์ของผู้ชมเกิดการรับรู้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ และมีความพึงพอใจในการได้สนทนาและสร้างบุคลิกภาพให้กับตัวเอง

การรับรู้ประโยชน์ด้านชีวิตและครอบครัว มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา ภูมิลาเนาเดิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การหย่าร้าง การแยกกันอยู่ การนำไปสนทนา และความพึงพอใจที่ได้รับจากการชมละคร อาจเนื่องมาจากระดับการศึกษา ทำให้ผู้ชมละครสามารถใช้วิจารณญาณแยกแยะการรับรู้ประโยชน์ในด้านชีวิตและครอบครัวได้ดี และการมีภูมิลาเนาเดิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การหย่าร้าง การแยกกันอยู่ จะทำให้การรับรู้ประโยชน์ด้านชีวิตและครอบครัวน้อย เนื่องจากสภาพความเป็นจริงกับละครโทรทัศน์ จะสะท้อนความต้องการในการรับรู้ที่แตกต่างกัน การพูดคุยสนทนาก็จะสามารถกล่อมเกล่าปัญหาให้ชัดเจนมากขึ้น และสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหา ซึ่งอาจสอดคล้องหรือขัดแย้งกับการนำเสนอในละครโทรทัศน์ อันจะนำไปสู่ความพึงพอใจที่ได้รับจากการชมละครโทรทัศน์ และการรับรู้ประโยชน์จากละครโทรทัศน์

การรับรู้ประโยชน์ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม มีความสัมพันธ์กับอายุ โดยผู้ที่มีอายุน้อยจะมีการรับรู้ประโยชน์ด้านการมีส่วนร่วมในสังคมมาก อาจเป็นเพราะผู้ชมที่มีอายุน้อยกำลังเรียนรู้รูปแบบในการดำรงชีวิตในสังคมและการก้าวไปสู่การทำงานจึงรับรู้ประโยชน์ด้านนี้มาก ส่วนผู้ที่มีอายุมากจะผ่านช่วงของการเรียนรู้ และมีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคมมาแล้ว การเป็นนักศึกษาเช่นกัน เนื่องจากเป็นผู้ชมที่กำลังต้องการเรียนรู้การมีส่วนร่วมในสังคม จึงมีการรับรู้ประโยชน์ในด้านนี้มาก นอกจากนี้ ระดับรายได้ที่ต่ำและการเป็นโสด จะทำให้การมีส่วนร่วมในสังคมมาก เนื่องจากทั้งสองปัจจัยเป็นตัวกำหนด

บทบาทหรือสถานะของบุคคลในสังคม ทำให้เกิดการรับรู้ประโยชน์ในด้านการมีส่วนร่วมในสังคมมากด้วย และพฤติกรรมการเปิดรับการนำไปสนทนากับบุคคล ความพึงพอใจ จะมีบทบาทในการเชื่อมโยงบุคคลในการเข้าสังคม การเรียนรู้ เรื่องราวต่าง ๆ ในละครโทรทัศน์ ดังนั้น การรับรู้ประโยชน์ในด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ผู้ชมจะเปิดรับโดยมีวัตถุประสงค์ในการเลือกใช้สื่อ และการอ้างอิงตัวบุคคลในการเข้ากลุ่มของผู้ชม

ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จึงมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจ และการรับรู้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจที่ศึกษาเกี่ยวกับสภาวะทางสังคมและจิตใจ → ความต้องการ → การคาดคะเนความพอใจที่ได้รับ → พฤติกรรมการใช้สื่อ → ความพึงพอใจที่ได้รับจากสื่อ

ดังนั้น กล่าวได้ว่า ตัวแปรด้านปัจจัยทางประชากร พฤติกรรมการเปิดรับ การรับรู้ประโยชน์ และความพึงพอใจเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันในการชมละครโทรทัศน์ของผู้หญิงในกรุงเทพมหานคร

2. การวิเคราะห์ปัจจัยทางประชากร พฤติกรรมการรับชมละครโทรทัศน์และการรับรู้ประโยชน์สามารถร่วมกันอธิบาย ความพึงพอใจที่ได้รับจากการชมละครโทรทัศน์ของผู้หญิงในเขตกรุงเทพมหานคร

จากผลการศึกษา พบว่า การรับรู้ประโยชน์ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม การสนทนากับบุคคลต่าง ๆ การรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ และการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ สามารถร่วมกันอธิบายความพึงพอใจที่ได้รับจากการชมละครโทรทัศน์ ได้ในระดับที่ไม่สูงนัก ซึ่งสอดคล้องกับแบบจำลองการใช้สื่อเพื่อสนองความพึงพอใจคือสภาวะทางสังคมและจิตใจของผู้ประกอบอาชีพรับราชการ

หรือรัฐวิสาหกิจ จะนำไปสู่ความต้องการในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วมในสังคม การสนทนากับบุคคลต่าง ๆ อันอาจนำไปสู่การมีพฤติกรรมกาเปิดรับชมละครโทรทัศน์เพื่อสนองความพึงพอใจของผู้ชม

ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ที่ร่วมกันอธิบายความพึงพอใจ จะเป็นปัจจัยที่สร้างการรับรู้ประโยชน์ และความต้องการต่าง ๆ ที่จะสนองความพึงพอใจได้ไม่เท่ากัน โดยแต่ละปัจจัยสามารถอธิบายความพึงพอใจได้ในระดับที่ไม่สูงนัก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการชมละครโทรทัศน์ของผู้ชม ไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าเป็นไปเพราะปัจจัยตัวใดตัวหนึ่งเพียงปัจจัยเดียว แต่อาจเกิดได้จากปัจจัยหลายประการร่วมกัน เพราะในขณะที่ผู้ชมเปิดรับสื่อโทรทัศน์จะมีปัจจัยทางประชากรทัศนคติ ความเชื่อ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ร่วมผสมผสานในการเปิดรับชม หรือความพึงพอใจที่เกิดขึ้น ดังนั้นในการอธิบายถึงความพึงพอใจที่ได้รับจึงต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ร่วมกันอธิบาย ซึ่งไม่อาจนำมาศึกษาได้ทั้งหมดในงานวิจัยนี้ จึงทำให้ได้เปอร์เซ็นต์ในการร่วมกันอธิบายไม่สูงนัก

3. การวิเคราะห์ปัจจัยทางประชากร พฤติกรรมการรับชมละครโทรทัศน์ และความพึงพอใจ สามารถร่วมกันอธิบายการรับรู้ประโยชน์จากการชมละครโทรทัศน์ของผู้หญิงในกรุงเทพมหานคร

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงว่า ความพึงพอใจ การเปิดรับชมละครโทรทัศน์ การสนทนากับบุคคลต่าง ๆ สามารถร่วมกันอธิบายการรับรู้ประโยชน์ด้านคุณลักษณะส่วนตัว ซึ่งอยู่ในระดับที่ไม่สูงนัก ทั้งนี้เพราะความพึงพอใจในการรับรู้ประโยชน์และการสนทนากับบุคคลในด้านคุณลักษณะส่วนตัวสามารถช่วยหล่อหลอมและเชื่อมโยงความคิดในด้านคุณลักษณะส่วนตัวให้เข้ากับสังคมหรือสื่อภายนอกได้

ความพึงพอใจที่ได้รับ การมีภูมิลาเนาเดิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ สามารถร่วมกันอธิบายการรับรู้ประโยชน์ในด้านชีวิตและครอบครัว เนื่องจากผู้ชมมีการเชื่อมโยงการติดต่อไปสู่บุคคลหรือสังคมภายนอก เพื่อจะได้มีการดำรงชีวิตและครอบครัวได้อย่างสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง ในด้านอาชีพและภูมิลาเนาเดิมที่แตกต่างกันจะมีส่วนทำให้การสนทนากับบุคคลในเรื่องการรับรู้ด้านชีวิตและครอบครัวมีความแตกต่างกันอาจเนื่องมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับทั้งจากละครโทรทัศน์ และสภาพที่เป็นจริงแตกต่างกัน ดังนั้น การรับรู้ประโยชน์ในด้านชีวิตและครอบครัวจึงสามารถอธิบายได้ด้วยอาชีพ สภาพภูมิลาเนาเดิม และการนำไปสนทนากับบุคคลต่าง ๆ นำไปสู่ความพึงพอใจที่ได้รับจากการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ด้วย

ความพึงพอใจที่ได้รับ การเป็นนักศึกษา การสนทนากับบุคคลสามารถร่วมกันอธิบายการรับรู้ประโยชน์ในด้านการมีส่วนร่วมในสังคม เนื่องจากการเป็นนักศึกษามีความต้องการที่จะเข้าร่วมในสังคม ทำให้มีการสนทนากับบุคคลต่าง ๆ เพื่อจะให้เกิดความพึงพอใจ อันจะมีผลต่อการสร้างพฤติกรรมในการมีส่วนร่วมในสังคม ในด้านบทบาท ค่านิยม เศรษฐกิจ การเมือง ศิลปวัฒนธรรม ความรู้ต่าง ๆ ในสังคมที่จำเป็นต่อการมีส่วนร่วมในสังคม ดังนั้น การรับรู้ประโยชน์ในด้านการมีส่วนร่วมในสังคม จึงมีความสัมพันธ์ต่อการเป็นนักศึกษา การนำไปสนทนากับบุคคลต่าง ๆ และความพึงพอใจที่ได้รับ

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาเรื่อง การรับรู้ประโยชน์จากละครโทรทัศน์ของผู้หญิงในกรุงเทพมหานคร พบว่า การรับรู้ประโยชน์จากละครโทรทัศน์ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางประชากร พฤติกรรมการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ และความพึงพอใจที่ได้รับจากการชมละครโทรทัศน์ ซึ่งสามารถร่วมกันอธิบายการรับรู้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ แตกต่างกันตามตัวแปรอิสระได้ โดยมีความสัมพันธ์ที่อยู่ในปริมาณค่อนข้างน้อย อาจเนื่องมาจากการเปิดรับชมละคร

โทรทัศน์ของผู้ชมจะมีตัวแปรเข้ามาร่วมในการอธิบายได้มาก จนไม่สามารถแยกแยะเป็นตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งได้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากการศึกษา พบว่า ละครโทรทัศน์ ยังเป็นที่แพร่หลายในกลุ่มผู้ชมปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้จากพฤติกรรมกาเปิดรับชมละครโทรทัศน์ของกลุ่มตัวอย่าง มีจำนวนที่สูง และมีระยะเวลาในการเปิดรับชมที่มาก ดังนั้น ผู้ผลิตละครโทรทัศน์ ควรจะได้คำนึงถึงความต้องการของการรับรู้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ชมให้มาก เพื่อที่จะได้มีการพัฒนาละครโทรทัศน์ ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ชมละครโทรทัศน์และจะได้เพิ่มคุณภาพในด้านต่าง ๆ ในการผลิตละครโทรทัศน์ให้ดียิ่งขึ้นไป โดยผู้ผลิตละครโทรทัศน์ อาจทำได้โดยการสำรวจแนวทางและความคิดเห็นของผู้ชมอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการประกอบการพิจารณาผลิตละครโทรทัศน์ ซึ่งมีได้มุ่งเน้นที่จำนวนผู้ชมเพียงอย่างเดียว ดังที่ปฏิบัติกันในปัจจุบัน

2. จากผลการวิจัย พบว่า การเปิดรับชมละครโทรทัศน์ของกลุ่มตัวอย่าง ยังคงมีจุดมุ่งหมายในการเปิดรับเพื่อความบันเทิง โดยเน้นเนื้อหาที่มีความตลกเขาสมองเป็นหลัก ซึ่งละครโทรทัศน์ในรูปแบบหลายตอนจบ ยังคงได้รับความนิยมสูง ดังนั้น ผู้ที่ผลิตรายการละครโทรทัศน์ ควรใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในรูปแบบดังกล่าว และมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ของผู้ชม จะทำให้มีการนำสื่อโทรทัศน์ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้ชมหญิงจะมีการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ ในสถานที่ที่บ้านเป็นส่วนใหญ่ โดยจะเปิดรับในช่วงเวลา 20.30-

23.00 น.มากที่สุด ดังนั้น ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ ควรนำเสนอละครโทรทัศน์ ได้สอดคล้องกับช่วงเวลาและสถานที่ ซึ่งก็เป็นช่วงเวลาและสถานที่ที่ผู้ชมละคร ใช้เพื่อการพักผ่อน การนำเสนอละครโทรทัศน์ในช่วงดังกล่าวจึงจะมีผู้รับชม จำนวนมาก คุ่มค่ากับการเผยแพร่

4. จากการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับรายได้ ภูมิฐานะเดิมและสถานภาพของผู้ชมละครโทรทัศน์ มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ ประโยชน์ และความพึงพอใจในการเปิดรับชมละครโทรทัศน์ ดังนั้น ผู้ผลิต ละครโทรทัศน์ จึงควรสำรวจข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ประกอบกับการผลิตละคร และการนำเสนอเพื่อที่จะได้ทำให้การเผยแพร่ละครโทรทัศน์ สามารถบรรลุ วัตถุประสงค์ของการเผยแพร่ ทั้งในเชิงธุรกิจและในแง่สังคม

5. จากผลการวิจัย พบว่า ผู้ชมหญิงที่เปิดรับชมละครโทรทัศน์จะมีการรับรู้ประโยชน์ในด้านคุณลักษณะส่วนตัวได้มากที่สุด และมีความพึงพอใจใน ด้านการเพลิดเพลินบันเทิงมากที่สุด ดังนั้น เนื้อหาและรูปแบบที่นำเสนอในละคร โทรทัศน์ ควรให้ผู้ชมได้รับความพึงพอใจ และในขณะเดียวกันก็ให้ประโยชน์ใน การนำไปใช้ด้านคุณลักษณะส่วนตัวและด้านต่างๆ ได้มาก ซึ่งจะนำไปสู่การสร้าง บทบาท และค่านิยมในสังคมได้

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัย

1. จากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาในลักษณะของการเปิดรับชม ละครโทรทัศน์ของผู้หญิงในกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะทำให้ทราบถึงพฤติกรรมความ พึงพอใจ และการรับรู้ประโยชน์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำมาปรับปรุงแก้ไข การผลิตและนำเสนอละครโทรทัศน์ในปัจจุบัน จึงน่าที่จะมีการศึกษาในเรื่อง เดียวกันนี้กับรูปแบบรายการโทรทัศน์อื่น ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงวางแผนการผลิต

รายการโทรทัศน์

2. การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษากับผู้ชมหญิงที่เป็นเพศหญิงในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น น่าที่จะมีการศึกษากับผู้ชมหญิงอื่นด้วย อาทิ กลุ่มเด็ก กลุ่มเพศชาย กลุ่มตามอาชีพ หรือผู้ชมหญิงที่อยู่ในพื้นที่อื่น ๆ ด้วย เพื่อนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3. ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยเพียงบางประการที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจและการรับรู้ประโยชน์ ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกที่อาจจะมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์ แต่ยังไม่ได้ศึกษา จึงน่าจะทำการศึกษาในปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วย เช่น การเข้ากลุ่มสังคม การเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ฯลฯ เพื่อใช้เป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุงให้การผลิตละครโทรทัศน์มีประสิทธิภาพและแพร่หลายยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย